

Paweł Kozielski

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
Kolegium Ekonomiczno-Społeczne
pawelkozielski77@hotmail.com

AUSTRALIA A TRANSATLANTYCKIE PARTNERSTWO HANDLOWE I INWESTYCYJNE

Wprowadzenie

W lipcu 2013 roku UE i USA rozpoczęły negocjacje, których celem jest ustanowienie Transatlantyckiego Partnerstwa Handlowego i Inwestycyjnego (Transatlantic Trade and Investment Partnership – TTIP). Skala i potencjał obu gospodarek powodują, że byłaby to największa na świecie strefa wolnego handlu. Oddziaływanie tego procesu może okazać się istotne także dla krajów trzecich.

Jednym z takich krajów jest Australia. Gospodarka ta wyłoniła się z imperium brytyjskiego, co w sposób zasadniczy wpłynęło na strukturę i charakter jej stosunków gospodarczych do połowy XX wieku. Stopniowe osłabianie współpracy gospodarczej Australii z Wielką Brytanią współistniało z intensyfikacją stosunków gospodarczych z innymi partnerami. W okresie ostatnich dwóch dekad, dzięki potencjałowi gospodarczemu oraz realizowanej liberalnej polityce handlowej, Australia stała się istotnym elementem systemu gospodarczego Azji Pacyfiku. Znaczne korzyści ekonomiczne osiągnęła szczególnie dzięki dynamicznemu wzrostowi Chin.

Celem artykułu jest próba oceny, jakie znacznie dla Australii może mieć ewentualne ustanowienie strefy wolnego handlu pomiędzy UE i USA.

1. Oddziaływanie strefy wolnego handlu na kraje trzecie

Negocjacje TTIP mają doprowadzić do ustanowienia pomiędzy UE i USA strefy wolnego handlu, która zgodnie z podziałem wprowadzonym przez B. Balassę¹, jest podstawową formą międzynarodowej integracji gospodarczej. Ustanowienie takiej strefy oznacza przede wszystkim liberalizację barier taryfowych

¹ Klasyfikacja instytucjonalnych form integracji gospodarczej B. Balassy obejmuje: strefę wolnego handlu, unię celną, wspólny rynek, unię ekonomiczną oraz pełną integrację gospodarczą. B. Balassa, *The Theory of Economic Integration*, Allen & Unwin, Londyn 1973, s. 1-3.

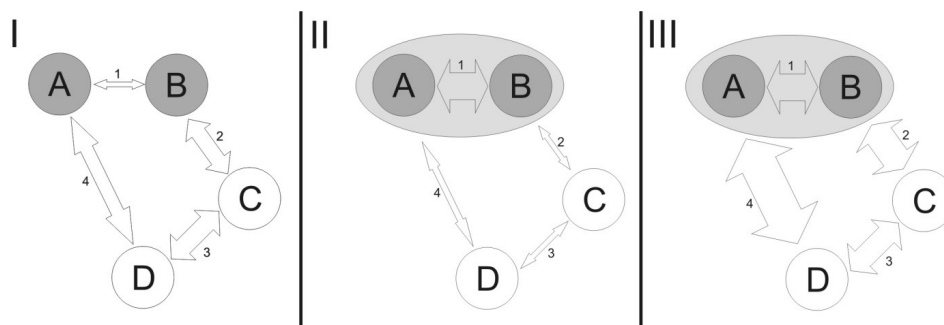
w handlu dwustronnym, przy czym nowoczesne strefy obejmują często szereg innych zagadnień istotnych dla współpracy gospodarczej. Mogą to być np. dostęp do zamówień publicznych, kwestie związane z wymogami sanitarnymi i fitosanitarnymi, ochroną własności intelektualnej, inwestycjami czy świadczeniem usług. Taki zakres zawiera m.in. wiele umów, na podstawie których strefy wolnego handlu utworzyły także UE i USA². Zasadniczym elementem odróżniającym strefę wolnego handlu od bardziej zaawansowanej formy integracji, jaką jest unia celna, jest zachowanie przez integrujące się gospodarki swobody kształtowania polityki handlowej wobec krajów trzecich.

Australia nie jest stroną negocjacji TTIP, ale mimo to ustanowienie strefy wolnego handlu przez UE i USA może mieć dla niej istotne znaczenie (podobnie zresztą jak dla innych krajów trzecich). Znaczenie to można rozpatrywać w ujęciu bezpośrednim, rozumianym jako wpływ na stosunki gospodarcze Australii z UE i USA, jak również w bardziej złożonym ujęciu pośrednim, gdzie skutków dla australijskiej gospodarki można upatrywać także w oddziaływaniu TTIP na inne kraje.

Obie sytuacje zostały zilustrowane na rysunku 1, przedstawiającym modelowy schemat zależności handlowych czterech gospodarek. W fazie przedintegracyjnej (I), wielkość wymiany handlowej (ilustrowanej grubością strzałki 1) pomiędzy krajami A i B jest relatywnie niewielka. Znacznie silniejsze powiązania występują z krajami trzecimi: C i D. Kraj D jest ważnym dostawcą towarów dla gospodarki A (strzałka 4), jak również realizuje znaczny eksport o charakterze zaopatrzeniowym dla gospodarki C (strzałka 3), wykorzystywany do produkcji towarów wywożonych do kraju B (strzałka 2). Faza druga (II) ilustruje sytuację ustanowienia ugrupowania integracyjnego (np. strefy wolnego handlu) pomiędzy krajami A i B. W jej ramach następuje liberalizacja taryf celnych, a także w zależności od osiągniętego porozumienia, wprowadzenie innych rozwiązań akcelerujących wzajemny handel (np. zniesienie barier pozataryfowych, częściowa harmonizacja wymogów regulacyjnych). Silniejsze powiązania ekonomiczne pomiędzy krajami A i B mają istotny wpływ na gospodarkę D: spada eksport bezpośredni do kraju A (ujęcie bezpośrednie), a także eksport zaopatrzeniowy do kraju C, którego udział w rynku kraju B jest wypierany przez import z gospodarki A (ujęcie pośrednie). Oczywiście jest także możliwy scenariusz po-

² Wyniki badań dotyczących zakresu postanowień umów handlowych zawartych przez Unię Europejską i USA wskazują na szerokie regulowanie w nich wielu kwestii niezwiązanych bezpośrednio z handlem (np. przeciwdziałanie korupcji, społeczeństwo informacyjne, współpraca regionalna, badania i technologie, nielegalna imigracja i szereg innych). H. Horn, P.C. Mavroidis, A. Sapir, *Beyond the WTO? An Anatomy of EU and US Preferential Trade Agreements*, „Bruegel Blueprint” 2009, Vol. 7.

zytywny (III), tj. kreacja handlu pomiędzy gospodarkami A i B powoduje zwiększony import z kraju D do A (np. towarów wykorzystywanych do produkcji dóbr wysyłanych do B lub po prostu reeksportowanych na ten rynek), jak również większy eksport z kraju C do D, co wzmacnia także import zaopatrzeniowy z gospodarki D.



Rys. 1. Bezpośrednie i pośrednie oddziaływanie procesów integracyjnych na kraje trzecie

Oba wskazane powyżej ujęcia można rozpatrywać przez pryzmat ekonomicznych efektów integracji gospodarczej, tj. przede wszystkim kreacji i przesunięcia handlu. J. Viner, który wniósł istotny wkład do teorii integracji gospodarczej w zakresie tych efektów, wskazywał m.in., że kreacja handlu pomiędzy integrującymi się gospodarkami, przynosząca im korzyści, może jednocześnie skutkować stratami dla gospodarek spoza ugrupowania. Podobnie w przypadku przesunięcia handlu, niekorzystne skutki mogą dotknąć kraje uczestniczące w ugrupowaniu, jak i kraje trzecie³.

Oprócz kreacji i przesunięcia handlu, znaczenie mogą mieć także dodatkowe efekty ekonomiczne integracji gospodarczej (będące po części pochodną kreacji i przesunięcia handlu), tj. efekty: ekspansji handlu, ograniczenia kosztów, błędnej specjalizacji czy wreszcie zniekształcenia handlu⁴. Efekty te mogą mieć w pewnym stopniu zastosowanie także do innych form międzynarodowej współpracy gospodarczej (np. inwestycji bezpośrednich lub portfelowych czy też przepływów środków produkcji w przypadku bardziej zaawansowanych form integracji).

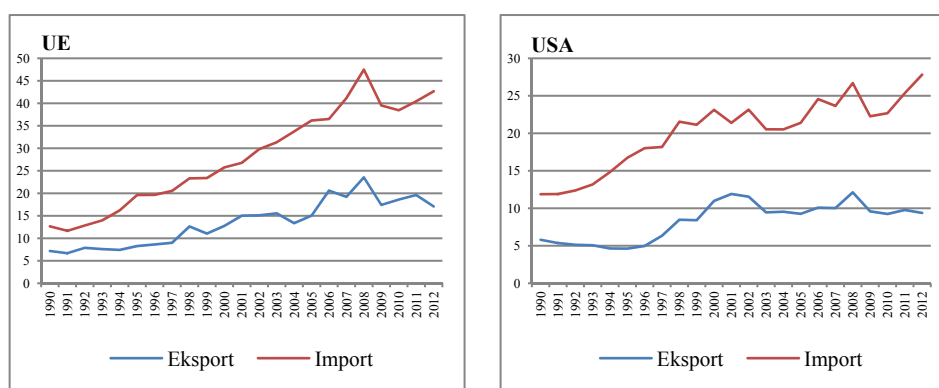
³ J. Viner, *The Customs Union Issue*, Carnegie Endowment for International Peace, New York 1950, s. 41-45.

⁴ Zob. Z. Wysokińska, J. Witkowska, *Integracja europejska. Rozwój rynków*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 42.

2. Współpraca gospodarcza Australii z UE i USA

Australia jest dużą, wysoko rozwiniętą i stabilną gospodarką. W 2012 roku PKB tego kraju przekroczyło 1,5 bln USD, a Australia była 12 największą gospodarką świata (i jednocześnie 3 największą gospodarką Azji i Pacyfiku, ustępując jedynie Chinom i Japonii). Jeszcze wyższą, 10 pozycję, zajmowała Australia w 2012 roku w globalnym zestawieniu gospodarek o najwyższym PKB per capita (42,6 tys. USD). Tempo wzrostu australijskiej gospodarki przekroczyło 3% w latach 2011-2012, a jeszcze wyżej, tj. na poziomie 3,5% kształtowało się średnio w pierwszej dekadzie XXI wieku. Kryzys finansowy 2007/8+, który istotnie pogorszył kondycję ekonomiczną wielu krajów wysoko rozwiniętych, miał relatywnie niewielki wpływ na gospodarkę Australii⁵, niemniej pewne negatywne skutki były dostrzegalne⁶.

UE i USA są bardzo ważnymi partnerami gospodarczymi Australii. W handlu towarami i usługami z tymi partnerami charakterystyczna jest znaczna przewaga importu do Australii nad eksportem.



Rys. 2. Obroty towarowe Australii z UE i USA w latach 1990-2012 (mld AUD)

Źródło: Na podstawie danych Australian Bureau of Statistics, www.abs.gov.au (10.09.2013).

⁵ OECD Economic Surveys: Australia 2010 – Overview, OECD, Paris 2010, s. 2

⁶ J. Hill, prof. Uniwersytetu w Sydney, zwraca uwagę na bankructwa przedsiębiorstw w branży finansowej (po części w wyniku pogorszenia koniunktury na zagranicznych rynkach finansowych), rosące rozwarstwienie gospodarki oraz spadek kapitalizacji australijskiej giełdy. J. Hill, Why Did Australia Fare So Well in the Global Financial Crisis? [w:] The Regulatory Aftermath of the Global Financial Crisis, ed. E. Ferran, N. Moloney, J.G. Hill, J.C. Coffee, Jr., Cambridge University Press, Cambridge 2012, s. 203-300.

W 2012 roku wartość eksportu towarów z Australii do UE wyniosła niemal 17,1 mld AUD, natomiast towary przywiezione miały wartość 42,7 mld AUD. W analizowanym okresie (tj. od 1990 roku) wartość wymiany handlowej Australii z UE charakteryzuje tendencja rosnąca, niemniej warto zwrócić uwagę na co najmniej dwie kwestie: po pierwsze dynamika wymiany handlowej w ujęciu rocznym wykazuje dużą zmienność, szczególnie w przypadku eksportu (np. 2006 roku – wzrost o 36,8%, w 2009 roku – spadek o 26%), a po drugie australijski import z krajów UE wzrósł znacznie szybciej niż eksport na te rynki. W konsekwencji ujemne dla Australii saldo obrotów towarowych wzrosło od 1990 r. niemal 5-krotnie, osiągając poziom 25,6 mld AUD w 2012 roku. Głównymi pozycjami w strukturze towarowej australijskiego eksportu do UE są surowce (złoto, węgiel, cynk) i towary rolne (głównie wino, nasiona roślin oleistych), natomiast wśród towarów importowanych dominują farmaceutyki, samochody oraz różnego rodzaju sprzęt i maszyny.

Duże znaczenie w stosunkach gospodarczych Australii z UE ma także handel usługami, którego wartość w 2012 roku osiągnęła 21,9 mld AUD. Także w tym obszarze australijski import z UE (13,5 mld AUD) był wyższy niż eksport na ten rynek (8,4 mld AUD), a dominujące znaczenie w wymianie dwustronnej mają usługi turystyczne i rekreacyjne.

Co istotne, z krajów UE napływa do Australii najwięcej inwestycji bezpośrednich (ZIB) – ich wartość w 2012 roku wyniosła 156 mld AUD (co stanowiło ponad 28% ZIB ogółem w Australii).

Istotną kwestią stosunków gospodarczych Australii z UE jest ich nierównomierny rozkład wśród krajów członkowskich Unii. Zdecydowanym liderem w tym względzie jest Wielka Brytania, co jest w dużej mierze pochodną silnych związków o charakterze historycznym, politycznym, a nawet społecznym. W 2012 roku ponad 39% australijskiego eksportu do UE trafiło właśnie na rynek brytyjski, skąd jednocześnie pochodziło niemal 16% towarów importowanych z UE do Australii. Jeszcze większy jest udział Wielkiej Brytanii w inwestycjach bezpośrednich – ponad 51% unijnych ZIB pochodziło z tego kraju, a Australijczycy ponad 70% własnych ZIB kierowanych do UE lokowali właśnie na rynku brytyjskim. Oprócz Wielkiej Brytanii głównymi partnerami gospodarczymi Australii w ramach UE są Niemcy (szczególnie w zakresie importu, którego wartość w latach 1990-2012 wzrosła niemal 3,5-krotnie, przekraczając 11 mld AUD), Włochy oraz Francja. Czynnikiem zbliżającym Australię do UE jest także podobne stanowisko względem niektórych pozagospodarczych problemów międzynarodowych⁷.

⁷ Zob. P. Kozielski, Unia Europejska jako polityczny i ekonomiczny partner Australii i Nowej Zelandii [w:] Studia i Prace KES SGH 9, red. J. Kaliński, SGH, Warszawa 2006.

Porównanie znaczenia dla Australii krajów UE traktowanych oddzielnie do znaczenia Stanów Zjednoczonych, pokazuje istotną przewagę USA. W takim ujęciu można wskazać, że rynek amerykański w połowie lat 80. XX wieku stał się drugim (po Japonii) rynkiem docelowym dla australijskiego eksportu. Długo także pozostawał liderem pod względem importu towarów do Australii. W pierwszej dekadzie XXI wieku USA utraciły swoją dominującą pozycję w tym obszarze na rzecz Chin (których przewaga zresztą szybko rosła, szczególnie w drugiej połowie dekady)⁸. Z USA do Australii przywożone są samochody, maszyny i urządzenia oraz farmaceutyki (w tym medykamenty weterynaryjne), natomiast najważniejszymi pozycjami w australijskim eksporcie na rynek amerykański są towary rolne, tj. wina i mięso (zwłaszcza wołowina) oraz części i sprzęt lotniczy.

Jeżeli chodzi o dwustronny handel usługami to w 2012 roku wartość australijskiego eksportu usług do USA wyniosła 5,2 mld AUD, a zaimportowano z tego kraju usługi o wartości ponad 11 mld AUD. Najważniejszą pozycją w australijskim eksporcie do USA są usługi dla biznesu, a w imporcie z tego kraju usługi turystyczne.

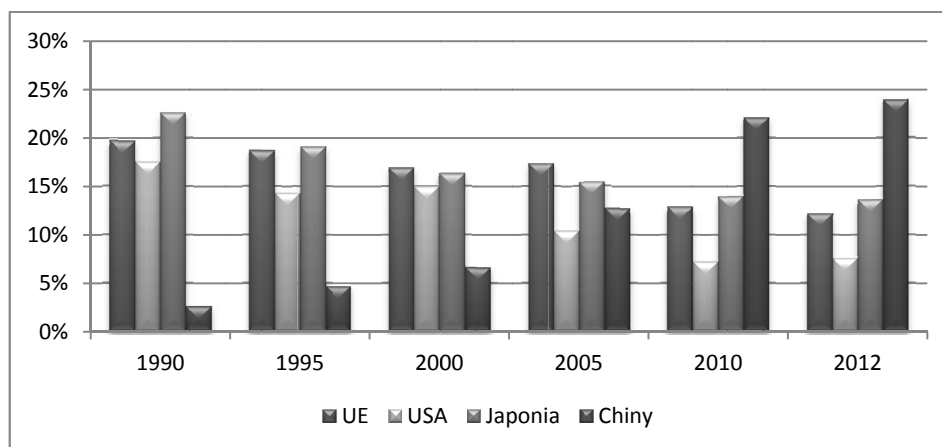
Amerykańskie inwestycje bezpośrednie w Australii w 2012 roku wyniosły 131 mld AUD, a wartość australijskich ZIB w USA w 2012 roku przekroczyła 103 mld AUD. Jeszcze silniejsze było zaangażowanie australijskich przedsiębiorstw na rynku amerykańskim bezpośrednio przed kryzysem finansowym 2007/8+, a nawet w jego początkowym okresie (w latach 2006-2008 australijskie ZIB w USA kształtowały się na średnim poziomie 144 mld AUD).

Podstawą traktatową stosunków handlowych Australii z USA jest strefa wolnego handlu ustanowiona na podstawie Umowy AUSFTA (Australia – United States Free Trade Agreement) zawartej w 2003 roku. Postanowienia tej Umowy wzbudziły w Australii szereg kontrowersji. Według krytyków, kierując się celami politycznymi, Australia zgodziła się w negocjacjach ustąpić w kilku obszarach szczególnie dla niej ważnych z gospodarczego punktu widzenia⁹.

⁸ Przewaga importu Australii z Chin nad importem z USA w kolejnych latach kształtowała się w sposób następujący: 2007 – 5,3 mld AUD, 2008 – 8,5 mld AUD, 2009 – 13,5 mld AUD, w latach 2010-2012 – ponad 16,5 mld AUD). Dane według Australian Bureau of Statistics, www.abs.gov.au (12.09.2013).

⁹ W ramach debaty publicznej w Australii po podpisaniu AUSFTA były krytykowane w szczególności postanowienia tej Umowy dotyczące cukru (Australijczykom nie udało się wynegocjować poprawy warunków dostępu do amerykańskiego rynku), wołowiny (pełna liberalizacja dopiero po 18 latach), dostępu do zamówień publicznych administracji stanowych w USA czy też objęcia leków amerykańskich systemem subwencji z budżetu australijskiego. Krytycy podnosili także argument wpływu AUSFTA na stosunki handlowe Australii z krajami azjatyckimi. Zob. P. Kozielski, Australijskie porozumienie w sprawie wolnego handlu z USA, *Ekonomia czy polityka?* [w:] *Studia i Prace KES*, nr 7, red. J. Kaliński, SGH, Warszawa 2007.

Ważną cechą charakteryzującą stosunki handlowe Australii z UE i USA jest spadek znaczenia tych gospodarek w okresie ostatnich dwóch dekad, zwłaszcza na tle Chin (co zilustrowano na rysunku 3).



Rys. 3. Udział wybranych krajów w obrotach towarowych Australii w latach 1990-2012

Źródło: Na podstawie danych Australian Bureau of Statistics, www.abs.gov.au (10.09.2013).

O ile w 1990 roku UE miała w handlu zagranicznym Australii udział na poziomie 20%, USA 18%, a Chiny 3%, to w 10 lat później udział tych partnerów kształtował się odpowiednio: 17%, 15%, 7%, a w 2010 roku: 13%, 7%, 22%. W 2012 roku Chiny miały już niemal $\frac{1}{4}$ udziału w australijskim handlu zagranicznym ogółem. Można wobec tego mówić o istotnym przesunięciu powiązań handlowych Australii w kierunku Chin w ostatnich latach.

3. Znaczenie negocjacji TTIP dla gospodarki światowej

Osiągnięcie porozumienia w ramach negocjacji TTIP oznaczałoby utworzenie największej strefy wolnego handlu na świecie. Gospodarki UE i USA wytworzyły w 2012 roku łącznie PKB o wartości przekraczającej 32,3 bln USD, co stanowiło 45% PKB globalnego. Mimo że ich udział zmniejsza się w ostatnich dekadach (1990 – 57,3%, 2000 – 55,8%, 2010 – 48,5%), a jednocześnie rośnie znaczenie dynamicznych gospodarek wschodzących, to nadal przewaga UE jest znacząca¹⁰. Gospodarki negocjujące TTIP generują łącznie niemal $\frac{1}{4}$ światowego eksportu i niemal 29% importu towarów, a w przypadku handlu usługami ich

¹⁰ W 2012 roku suma wartości PKB gospodarek BRIC (Brazylia, Rosja, Indie, Chiny) stanowiła niespełna 45% sumy PKB UE i USA. Dane według IMF, www.imf.org (15.09.2013).

udział jest jeszcze wyższy (odpowiednio 39% i 31%)¹¹. Mniejszy jest z kolei udział tych krajów w globalnej populacji – w 2012 roku zamieszkiwało w nich ok. 817 mln ludzi, tj. 11,8% mieszkańców Ziemi.

Gospodarki UE i USA silnie odczuły skutki globalnego kryzysu finansowego 2007/8+, z którymi w gruncie rzeczy nadal się zmagają. Utworzenie strefy wolnego handlu ma w zamierzeniu amerykańskich i unijnych decydentów przyczynić się do długofalowej akceleracji wzrostu gospodarczego. Zgodnie z szacunkami Komisji Europejskiej, wypracowanie ambitnego porozumienia, może przynieść UE korzyści ekonomiczne w wysokości ok. 119 mld euro rocznie, natomiast w przypadku USA będzie to 95 mld euro rocznie. Unijny eksport ogółem powinien wzrosnąć o 6%, a amerykański o 8%. Największe korzyści są przewidywane w wyniku likwidacji barier pozataryfowych i ujednoczenia przepisów regulacyjnych, a także z liberalizacji zamówień publicznych i handlu usługami¹².

Przede wszystkim, ustanowienie strefy wolnego handlu w ramach negocjacji TTIP może w istotny sposób wpłynąć na globalne strumienie handlu światowego i transferów kapitałowych. TTIP może wzmocnić atlantycki ośrodek grawitacji gospodarczej, osłabiając jednocześnie dynamikę wzrostu niektórych gospodarek azjatyckich, w szczególności Chin (będących obecnie jednym z kluczowych partnerów handlowych wielu gospodarek świata). Odniesienie negocjacji TTIP do szerszego kontekstu procesów integracyjnych z udziałem UE, USA, a także Japonii, pozwala wręcz na wstępne sformułowanie tezy o działaniach w kierunku swoistego handlowego „oskrzydlenia” Chin, którego TTIP byłoby istotnym ogniwem¹³.

Relatywnie niski poziom barier celnych w handlu transatlantyckim (zwłaszcza po stronie amerykańskiej) powoduje, że obszarem o kluczowym znaczeniu w negocjacjach TTIP będą kwestie regulacyjne¹⁴. Będą one obejmować szeroki zakres zagadnień związanych z wprowadzaniem towarów na rynki unij-

¹¹ Dane według WTO za 2011 r., www.wto.org (23.09.2013).

¹² Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment An Economic Assessment, Centre for Economic Policy Research, London, www.dgtrade.eu (1.09.2013).

¹³ Przede wszystkim, oprócz TTIP należy wymienić negocjacje ws. utworzenia strefy wolnego handlu UE – Japonia oraz negocjacje ws. tzw. Partnerstwa Transpacyficznego (obejmującego m.in. USA, Australię i Japonię). Ponadto istotne znaczenie mogą mieć negocjacje Umowy CETA UE – Kanada, negocjacje umów UE z krajami ASEAN (obecnie z Singapurem, Malezją, Wietnamem, Tajlandią), umowy z Koreą Południową – USA (weszła w życie w 2012 roku), UE (weszła w życie w 2011 roku) oraz Japonii (negocjowana), Umowy z Indiami – Japonii (weszła w życie w 2011 roku) oraz UE (negocjowana).

¹⁴ Średnia stawka celna KNU w imporcie stosowana w 2011 roku przez USA wynosiła 3,5%, natomiast w przypadku UE 5,2%. Wyższe były w 2011 roku średnie stawki celne stosowane w odniesieniu do towarów rolnych – odpowiednio 5% i 13,9%. Dane według WTO za 2011 roku, www.wto.org (20.09.2013).

ny i amerykański, tj. m.in. kwestie bezpieczeństwa, ochrony środowiska, a nawet wykorzystanie niektórych technologii w produkcji¹⁵. Zbliżenie, a zwłaszcza pełne ujednoczenie (lub wzajemne uznanie) standardów i wymogów będzie wiązać się ze znacznymi korzyściami dla przedsiębiorstw działających na obu rynkach. Takie same wymogi oznaczać będą możliwość zwiększenia skali jednolitej produkcji, co może pozytywnie oddziaływać nie tylko na firmy z UE i USA, ale także wzmacniać zainteresowanie tymi rynkami wśród przedsiębiorstw z innych gospodarek. Niewątpliwie część zagadnień regulacyjnych będzie stanowiła istotne kwestie sporne w negocjacjach i zapewne nie wszystkie z nich uda się rozwiązać. Niemniej optymizm towarzyszący początkowej fazie procesu, a przede wszystkim zbieżność fundamentalnych celów różniących się regulacji (tj. zapewnienie bezpieczeństwa i zdrowia konsumentów)¹⁶, pozwalają przypuszczać, że osiągnięcie ambitnego porozumienia będzie możliwe. Wielkość gospodarek UE i USA i ich znaczenie w handlu międzynarodowym powodują, że standardy przyjęte w ramach TTIP mogą stać się punktem odniesienia także dla innych gospodarek i procesów integracyjnych.

4. Znaczenie TTIP dla Australii

Negocjacje TTIP znajdują się obecnie we wstępnej fazie, stąd ocena możliwości ich zakończenia, a tym bardziej ich wpływu na kraje trzecie jest utrudniona. Niemniej na bazie analizy dotychczasowych deklaracji dotyczących zakresu Umowy, sytuacji w gospodarce światowej, a także potencjałów gospodarczych negocjujących krajów, można sformułować następujące wnioski odnoszące się do Australii:

1. Przede wszystkim, jak się wydaje, dla Australii istotne mogą być pośrednie skutki ustanowienia strefy wolnego handlu UE-USA (a także innych stref opisanych powyżej obejmujących kraje Triady), zwłaszcza jeżeli przyczyniłaby się ona do spowolnienia dynamiki gospodarki Chin. Duża część australijskiego eksportu do tego kraju ma charakter zaopatrzeniowy, który może zostać wstrzymany, jeśli gospodarka chińska istotnie spowolniłaby (np. na skutek gwałtanego spadku eksportu do UE i USA). Konsekwencją dla Au-

¹⁵ Przykładem istotnych rozbieżności w zakresie technologii wykorzystywanych w produkcji może być rolnictwo i branża przetwórstwa spożywczego, w których Amerykanie stosują szereg technik dotychczas nie dopuszczonych (lub dopuszczonych jedynie w ograniczonym zakresie) w krajach UE, np. zastosowanie substancji wspomagających wzrost zwierząt, wykorzystanie organizmów genetycznie modyfikowanych i klonowanych, użycie niektórych środków chemicznych do oczyszczania żywności.

¹⁶ R. Gurbiel, TTIP: Szanse i wyzwania dla biznesu, Amerykańska Izba Handlowa w Polsce, Warszawa 2013, s. 31.

stralii stałoby się wówczas zapewne osłabienie tempa inwestycji w branży wydobywczej (napędzanej w dużej mierze chińskim popytem na surowce), co skutkowałoby osłabieniem tempa rozwoju całej australijskiej gospodarki.

2. Jednym z kluczowych celów UE w negocjacjach TTIP będzie umożliwienie importu gazu łupkowego z USA (zgodnie z przyjętym podejściem, USA eksportują gaz jedynie w ramach stref wolnego handlu). UE dąży do obniżenia cen energii na rynku wewnętrznym i zmniejszenia uzależnienia od dotychczasowych dostawców surowców energetycznych (w szczególności Rosji, gdzie stabilność dostaw można uznać za obciążoną wysokim ryzykiem, m.in. ze względów politycznych).

Australia jest jedyną gospodarką, mogącą w najbliższych latach uruchomić eksploatację gazu łupkowego na dużą skalę¹⁷, który na rynkach międzynarodowych może konkurować z łupkowym gazem amerykańskim. Skierowanie dużej części amerykańskiej produkcji na rynek unijny wzmocniłoby pozycję Australii w tym względzie na dużych rynkach Azji Pacyfiku.

3. Ważnym obszarem, w którym negocjacje TTIP mogą mieć dla Australii istotny wpływ bezpośredni są ZIB. UE i USA są najważniejszymi inwestorami w Australii, a jednocześnie do tych gospodarek trafia najwięcej ZIB australijskich. Ustanowienie strefy wolnego handlu pomiędzy UE i USA może istotnie wzmocnić przepływy kapitałowe w ramach tej strefy. Efektem może być mniejsze zainteresowanie unijnych i amerykańskich inwestorów zaangażowaniem w krajach trzecich, w tym w Australii. Ten bezpośredni efekt może być dodatkowo wzmocniony wpływem pośrednim, związanym ze zmniejszeniem dynamiki australijskiego sektora wydobywczego, do którego obecnie trafia znaczna część ZIB z UE i USA, z powodów opisanych powyżej (ust. 1).
4. Kolejnym obszarem, w którym negocjacje TTIP mogą mieć bezpośredni wpływ na sytuację Australii jest handel towarami rolnymi, gdzie można wskazać na następujące kwestie.
 - Jednym z najważniejszych towarów rolnych eksportowanych przez Australię na rynki amerykański i unijny jest wino¹⁸. Obie te gospodarki sto-

¹⁷ Australia, obok znacznych pokładów gazu łupkowego, posiada inne zasoby do jego wydobycia, tj. wodę, istniejącą infrastrukturę wydobywczą i przesyłową, podmioty gospodarcze dysponujące wiedzą nt. zasobów geologicznych kontynentu oraz odpowiednimi technologiami do ich eksploatacji, a także wystarczające zasoby kapitałowe. Potencjał Australii może umożliwić szybszy rozwój produkcji oraz niższe koszty niż w USA. The International Shale Gas Industry, www.stratfor.com (20.09.2013).

¹⁸ W 2012 roku eksport wina (według HS 2204) z Australii do USA wart był 489,8 mln USD, a do UE 653,9 mln USD. Głównymi odbiorcami wśród krajów UE były Wielka Brytania (do której trafiło 64% całego importu australijskiego wina do UE), Holandia i Dania. Dane według UN COMTRADE, www.comtrade.un.org (24.09.2013).

sują cła w imporcie australijskiego wina – w przypadku UE import ten jest realizowany na bazie stawek KNU, natomiast USA udzielają Australii preferencji w dostępie do swojego rynku¹⁹. Jednocześnie, UE i USA są ważnymi producentami i eksporterami wina²⁰.

Mimo że wino należy zaliczyć do towarów o niższej elastyczności cenowej, to zniesienie ceł w handlu pomiędzy UE i USA w ramach TTIP niewątpliwie pogorszy pozycję win australijskich. Skutkiem może być wypieranie australijskich win z obu ważnych dla Australii rynków.

- Australia jest jednym z globalnych liderów w eksporcie cukru²¹, który z kolei jest dla obu gospodarek negocjujących TTIP towarem wrażliwym. W takiej sytuacji najbardziej prawdopodobnym scenariuszem w ramach TTIP będzie wyłączenie cukru z liberalizacji. Teoretycznie możliwa jest także opcja odwrotna, tj. pełna liberalizacja (UE i USA obawiają się wzajemnie swoich przemysłów cukrowniczych, więc mogą w negocjacjach dojść do wniosku, że pełna liberalizacja reżimu celnego po obu stronach, przy odpowiednich zapisach Umowy dotyczących reguł pochodzenia cukru, nie naruszy równowagi rynków). Taka sytuacja byłaby niekorzystna dla Australii, ponieważ jeszcze trudniej byłoby jej uzyskać w przyszłości poprawę dostępu do rynku cukru obu gospodarek.
- Z kolei nie wydaje się, aby ustanowienie strefy wolnego handlu UE – USA mogło zagrozić kondycji australijskiej branży mleczarskiej. Australia jest trzecim największym eksporterem produktów mleczarskich na świecie (z 10% udziałem w eksporcie globalnym, ustępując Nowej Zelandii oraz UE). Głównymi rynkami eksportowymi dla australijskich produktów mleczarskich są kraje azjatyckie (tj. Japonia, Chiny, niektóre kraje ASEAN).
- Jednym z zagadnień związanych z handlem rolnym w ramach negocjacji TTIP, które może mieć znaczenie dla Australii, może być kwestia ochrony oznaczeń geograficznych (geographical indications – GI's) produktów

¹⁹ Stawki UE w imporcie wina (HS 2204) z Australii, w zależności od szeregu czynników (rodzaj wina, wielkość pojemnika) kształtują się w przedziale: 10-20,9 €/hl (także są stosowane inne stawki uzależnione od mocy alkoholu), a preferencyjne stawki w imporcie do USA wynoszą: 2,6-31,4 c/l.

²⁰ W 2011 roku wino plasowało się na 7 miejscu pod względem globalnej wartości eksportu wśród towarów rolnych. Najważniejszymi eksporterami wina były Francja, Włochy i Hiszpania, miejsce 4 zajmowała Australia, natomiast USA 7 pozycję. Według danych FAO, www.fao.org (23.09.2013).

²¹ W 2011 roku Australia była trzecim największym światowym eksporterem cukru, z udziałem na poziomie 7% (Australia ustępuje w tym zakresie będącej zdecydowanym liderem Brazylii oraz Tajlandii, odpowiednio: 66% i 24%). Na podstawie: OECD – FAO Agricultural Outlook 2012, OECD/FAO, Paris 2012, s. 155.

rolnych. Należy przypuszczać, że niektóre kraje UE będą szczególnie zabiegać w negocjacjach TTIP o wzmocnienie ochrony GI's²². Uwzględnienie unijnych postulatów przez USA w ramach negocjacji bilateralnych może oznaczać większą elastyczność tego kraju na forum WTO, gdzie także są prowadzone rozmowy na ten temat. W konsekwencji może to przybliżyć wzmocnienie ochrony GI's w ramach multilateralnego systemu WTO, czego Australia nie popiera²³.

5. W pewnym stopniu wyzwaniem dla Australii, podobnie jak innych krajów trzecich, może stać się zbliżenie własnych standardów w wielu kwestiach regulacyjnych, do rozwiązań przyjętych w TTIP. Takie ujednoczenie nie będzie oczywiście dla Australii wymogiem prawno-międzynarodowym, niemniej może okazać się koniecznością wynikającą z presji przedsiębiorstw (szczególnie korporacji transnarodowych) oraz uwarunkowań rynkowych w gospodarce światowej. Wstępny etap negocjacji TTIP zwłaszcza w tym aspekcie umożliwia jedynie ogólne wskazanie na kwestie związane z bezpieczeństwem i zdrowiem konsumentów, natomiast w kontekście deklaracji negocjujących gospodarek można domniemywać, że aspekt ten może dotyczyć towarów rolnych, a w jeszcze większym stopniu towarów przemysłowych. Efektem TTIP mogą wobec tego stać się procesy dostosowawcze w Australii dotyczące części kwestii regulacyjnych.
6. Australia tworzy już obecnie strefę wolnego handlu z USA. Ustanowienie strefy pomiędzy UE i USA może przybliżyć perspektywę integracji gospodarczej pomiędzy Australią i UE. Istotnym problemem w takim procesie byłoby z pewnością kwestie związane z rolnictwem.
7. Trudno na obecnym etapie dokładnie przewidzieć, w jaki sposób ustanowienie tak dużej strefy wolnego handlu jak TTIP, wpłynie na światowy system handlu w ramach WTO²⁴.

²² W szczególności chodzi o kraje, w których już obecnie GI's są istotnym elementem ochrony interesów sektora rolnego, tj. np. Francja, Włochy.

²³ W negocjacjach na forum WTO, kraje o genezie kolonialnej, w tym Australia i USA (a także np. Argentyna, Kanada, Chile) nie zgadzają się z postulatami niektórych krajów (w tym UE), domagających się przyznania im wyłączności do używania nazw niektórych produktów, wywodzących się od nazw miejsc geograficznych. Opór ten jest uzasadniany stanowiskiem, że kluczowym czynnikiem kształtującym unikalne cechy określonych produktów były: wiedza, doświadczenie i metody produkcji, które kolonizatorzy przywieźli ze sobą do swoich nowych siedzib. Stąd kraje o genezie kolonialnej nie są zainteresowane wzmocnieniem ochrony oznaczeń geograficznych w ramach systemu WTO. Wprawdzie w przypadku wina, będącego jednym z głównych australijskich towarów eksportowych na rynki UE i USA, silniejsze zasady ochrony w ramach systemu WTO już obowiązują (na podstawie art. 23 Porozumienia TRIPS), jednak ich rozszerzenie także na inne produkty rolne może mieć istotne znaczenie dla Australii.

²⁴ Sceptyczna jest w tym zakresie np. opinia Pascala Lamy, byłego Sekretarza Generalnego WTO. S. Donnan, Pascal Lamy Questions US-led Regional Trade Talks, „Financial Times” 18 July 2013.

Australia jest aktywnym członkiem tego systemu praktycznie od jego początków. Uznaje się nawet, że wpływ tego kraju na kształtowanie multilateralnych instytucji handlowych był o wiele większy, niż wynikałoby to z jego rozmiaru i znaczenia w gospodarce światowej²⁵. Stagnacja w negocjacjach Rundy Doha WTO przyczyniła się do większej aktywności Australii w zakresie integracji gospodarczej na bazie umów bilateralnych. Niemniej to właśnie proces wielostronny wydaje się tym, który mógłby przynieść Australii największe korzyści. Strefa wolnego handlu TTIP (podobnie jak inne procesy o których mowa w przypisie 13), może jeszcze bardziej osłabić dynamikę procesu WTO, co z punktu widzenia Australii należy uznać raczej za niekorzystne.

Podsumowanie

Powyższe wnioski stanowią wybór kwestii uznanych za najistotniejsze i z pewnością nie wyczerpują w pełni tak złożonej tematyki, jak oddziaływanie negocjacji TTIP na gospodarkę Australii. Wynika to przede wszystkim ze wstępnego etapu rokowań, a także, w pewnym stopniu, z ogólnego charakteru niniejszego opracowania. Wnioski te mogą być jednak przyczynkiem do dalszych badań w zakresie teoretycznym (nad zagadnieniem oddziaływania procesów integracji gospodarczej na sytuację krajów trzecich), a także w konkretnym przypadku znaczenia TTIP dla gospodarki Australii (szczególnie gdy negocjacje będą bardziej w zaawansowanej fazie).

Przesunięcie środka ciężkości gospodarki światowej w kierunku Azji Pacyfiku oraz wzrost gospodarek azjatyckich (w tym Chin), to istotne elementy wpływające na pozytywne prognozy dotyczące gospodarki Australii w kolejnych dekadach XXI wieku. Ustanowienie strefy wolnego handlu pomiędzy UE i USA mogłoby postawić ją przed koniecznością weryfikacji lub nawet ponownego określenia, jej strategicznych celów w stosunkach gospodarczych z innymi krajami, a także w niektórych aspektach wewnętrznej polityki gospodarczej.

Można także wskazać, że już sama formuła partnerstwa, jaką założono dla negocjacji TTIP, będzie sprzyjać wzmocnieniu zaufania pomiędzy UE i USA. Także ten aspekt może mieć znaczenie dla Australii, której stosunki z USA i UE mają charakter wielopłaszczyznowy (oprócz gospodarczej, istotna jest współ-

²⁵ Tego rodzaju opinie prezentują np. prof. A. Capling z Uniwersytetu Murdocha czy prof. R. Pomfret z Uniwersytetu w Adelaide, należący do najbardziej uznawanych ekspertów w zakresie australijskiej polityki handlowej. Zob. A. Capling, *Australia and the Global Trade System. From Havana to Seattle*, Cambridge University Press, Cambridge 2001, s. 2; R. Pomfret, *The International Policy Environment [w:] Australia's Trade Policies*, red. R. Pomfret, Oxford University Press, Melbourne – New York 1995, s. 203-204.

praca w wymiarze politycznym i bezpieczeństwa). Nie bez znaczenia są w tym względzie również więzi natury kulturowej. Ustanowienie silnego i stabilnego ośrodka współpracy transatlantyckiej może tym bardziej skłaniać Australię do silniejszej orientacji gospodarczej na kraje TTIP.

Literatura

- Balassa B., *The Theory of Economic Integration*, Allen & Unwin, Londyn 1973.
- Capling A., *Australia and the Global Trade System. From Havana to Seattle*, Cambridge University Press, Cambridge 2001.
- Gurbiel R., *TTIP: Szanse i wyzwania dla biznesu*, Amerykańska Izba Handlowa w Polsce, Warszawa 2013.
- Hill J., *Why Did Australia Fare So Well in the Global Financial Crisis?* [w:] *The Regulatory Aftermath of the Global Financial Crisis*, red. E. Ferran, N. Moloney, J.G. Hill, J.C. Coffee, Jr., Cambridge University Press, Cambridge 2012.
- Horn H., Mavroidis P. C., Sapir A., *Beyond the WTO? An Anatomy of EU and US Preferential Trade Agreements*, „Bruegel Blueprint” 2009, Vol. 7.
- Kozielski P., *Australijskie porozumienie w sprawie wolnego handlu z USA, Ekonomia czy polityka?* [w:] *Studia i Prace KES nr 7*, red. J. Kaliński, SGH, Warszawa 2007.
- Kozielski P., *Unia Europejska jako polityczny i ekonomiczny partner Australii i Nowej Zelandii* [w:] *Studia i Prace KES SGH 9*, red. J. Kaliński, SGH, Warszawa 2006.
- OECD – *FAO Agricultural Outlook 2012*, OECD/FAO, Paris 2012.
- OECD *Economic Surveys: Australia 2010 – Overview*, OECD, Paris 2010.
- Pomfret R., *The International Policy Environment* [w:] *Australia’s Trade Policies*, red. R. Pomfret, Oxford University Press, Melbourne – New York 1995.
- Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment an Economic Assessment*, Centre for Economic Policy Research in London, www.dgtrade.eu (1.09.2013).
- The International Shale Gas Industry*, www.stratfor.com (20.09.2013).
- Viner J., *The Customs Union Issue*, Carnegie Endowment for International Peace, New York 1950.
- Wysokińska Z., Witkowska J., *Integracja europejska. Rozwój rynków*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.

Witryny internetowe

- Australian Bureau of Statistics, www.abs.gov.au.
- Food and Agricultural Organization of the United Nations, www.fao.org.
- International Monetary Fund, www.imf.org.
- United Nations Commodity Trade Statistics Database, www.comtrade.un.org.
- World Trade Organization, www.wto.org.

Streszczenie

Negocjacje Transatlantyckiego Partnerstwa Handlowego i Inwestycyjnego UE – USA (TTIP) mogą doprowadzić do utworzenia największej strefy wolnego handlu na świecie. Oddziaływanie tego procesu może mieć istotny, bezpośredni i pośredni, wpływ także na kraje trzecie, w tym Australię, dla której EU i USA są ważnymi partnerami gospodarczymi. Z tych gospodarek napływa do Australii największy wolumen zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Wymiana handlowa, mimo że długookresowo charakteryzuje ją tendencja rosnąca, cechuje się zmienną dynamiką, a przede wszystkim znacznym, ujemnym dla Australii, bilansem obrotów handlowych i usługowych. Co istotne, udział UE i USA w australijskich obrotach handlowych słabnie na tle gospodarek azjatyckich, a zwłaszcza Chin.

Ustanowienie TTIP może w istotny sposób wpłynąć na globalne strumienie handlu światowego i transferów kapitałowych, wzmacniając atlantycki ośrodek grawitacji gospodarczej i osłabiając dynamikę wzrostu niektórych gospodarek azjatyckich. Ponadto, z uwagi na wielkość ustanowionej strefy wolnego handlu, zasady i standardy przyjęte w ramach TTIP mogą stać się punktem odniesienia także dla innych gospodarek i procesów integracyjnych. Udzielone wzajemnie przez UE i USA koncesje, mogą stanowić zagrożenie dla niektórych towarów australijskich eksportowanych na te rynki. TTIP może także przyczynić się do osłabienia dynamiki procesu liberalizacji handlu w ramach WTO, którego Australia jest aktywnym członkiem, choć z drugiej strony może przybliżyć perspektywę utworzenia strefy wolnego handlu Australii z UE (z USA Australia już obecnie tworzy taką strefę).

Rezultat negocjacji TTIP nie jest pewny i obecnie trudno przewidywać, czy strefa wolnego handlu w ogóle powstanie. Niemniej taki scenariusz stanowiłby istotne wyzwanie dla Australii, a nawet postawiłby ją przed koniecznością weryfikacji lub ponownego określenia jej strategicznych celów w stosunkach gospodarczych z innymi krajami, a także w niektórych aspektach wewnętrznej polityki gospodarczej.

AUSTRALIA AND TRANSATLANTIC TRADE AND INVESTMENT PARTENERSHIP

Summary

Negotiations of the Transatlantic Trade and Investment Partnership EU – US may lead to creation of the world largest free trade area. Impact of this process may be, directly and indirectly essential, for third countries as well, including Australia, for which the EU and the USA are important economic partners. These economies are the most important sources of foreign direct investments in Australia. Trade flows, despite of increasing long-term tendency in value, are marked by changeable dynamics, and what is important, negative for Australia balance of exchange in goods and services. Essentially, the EU's and the US's share of Australia's trade are decreasing in comparison with its trade with Asian economies, particularly China.

Establishment of the TTIP may change patterns of the world's trade and capital transfers, reinforcing the Atlantic centre of the economic gravity and weakening dynamics of some Asian economies. Moreover, due to the size of such a free trade area, rules and standards adopted within TTIP may become a reference for other economies and in-

tegration processes. Concessions exchanged by the EU and the US, may jeopardize the position of some Australian goods exported to these markets. TTIP may also weaken dynamics of the process of trade liberalization within WTO, where Australia is an active player, but on the other hand it may bring closer the perspective of creation of Australia's free trade area with the EU (Australia has already established one with the US).

The result of the TTIP negotiation is not certain and presently it is hard to predict if the free trade area will come into existence. However, such a scenario would be challenge for Australia, and could require verification, or even new definition of Australia's strategic goals in economic relations with other countries, as well as in some aspects of its internal economic policy.